



HANDLINGSPLAN FOR ARKITEKTUR OG BYFORMING



Stavanger
kommune
Byarkitekten

TILBAKE TIL PLAN A

*Plan A skal bidra til at nye bygg og uterom blir mer gjennomtenkte
- og bidrar til en bedre by.*

Bedre byutvikling

Målet med Plan A er å styrke Stavanger som en vakker, særpreget, grønn og inkluderende by. Som handlingsplan bygger Plan A på arkitektur- og byformingsstrategien som ble vedtatt sammen med kommuneplanens arealdel i juni 2023. Mens arkitektur- og byformingsstrategien løfter frem betydningen av arkitektur for utvikling av gode byområder og bomiljøer, går Plan A inn på aktuelle utfordringer og konkretiserer hvordan de kan løses.

Dialogverktøy

Plan A er et dialogverktøy med temamål, prinsipper og gode eksempler. Den er tenkt brukt av både innbyggere og utbyggere, kommunens forvaltere og politikerne som skal fatte beslutninger. Plan A skal styrke samarbeidet mellom utbyggere og forvaltning. Målet er å få til smidigere prosesser. Dersom bygg og uterom utformes i tråd med prinsippene i Plan A, kan det gi raskere positive vedtak.

Hvorfor er arkitektur viktig?

Arkitektur betyr mye for en bys identitet – også i Stavanger. Bebyggelse og uterom er formet av historien, og nyskapingen forteller om nåtiden. Arkitekturen påvirker folks hverdagsliv ved å gi muligheter og å by på begrensninger. «Vi former våre bygninger, deretter former de oss» er et velkjent sitat. Det gjelder fortsatt. Og fordi arkitekturen påvirker oss i så stor grad, kan den også være redskap til å løse viktige samfunnsutfordringer.

Lønner seg å tenke

Det er ikke nødvendigvis slik at løsningene er dyrere fordi de er gjennomtenkt. Tvert imot kan tankevirksomhet føre til bedre løsninger, som er både mer holdbare og effektive. Det koster lite å tenke, det er mye dyrere å bygge feil.

Henrik Lundberg

Byarkitekt i Stavanger

t: 970 23 886

henrik.lundberg@stavanger.kommune.no



ARKITEKTUR SOM REDSKAP

Utforming av nye bygg og uterom kan styrke byens identitet, skape gode sammenhenger, bygge fellesskap og bidra til å begrense klimaendringene.

Utfordringer Det er spesielt fire utfordringsområder der arkitektur kan gjøre en forskjell. Hvordan byutviklingen klarer å svare på disse fire store utfordringene vil spille en betydelig rolle for robustheten vi har som samfunn.

Identitet Hvert nytt prosjekt er et bidrag til byens identitet. Derfor må det rettes større oppmerksomhet mot utseendet til det som bygges. Manglende skalatilpasning gir ofte dominerende bygg og dårlige naboskap. I stedet for at byen berikes, tappes den for kvaliteter. Derfor bør det være klare forventninger til hva et prosjekt skal gi tilbake til byen. En viktig del av den arkitektoniske kvaliteten handler om hvordan bygg passer inn i sine omgivelser og er et positivt bidrag til byens identitet.

Sammenhenger I tillegg til at det bygges for mange stedløse og lite tilpassete bygg med få opplevelseskvaliteter, er det lite oppmerksomhet rundt hvordan bygg knytter seg til omgivelsene og hvordan sammenhengene i byen kan styrkes. Mye skyldes mangel på kunnskap om situasjonen bygget plasseres inn i. Derfor kreves det nå en stedsanalyse når det skal lages en reguleringsplan. Et bygg bør alltid løse flere ting enn funksjonen det skal romme. Med litt mer kunnskap og omtanke i utformingen er det mulig å oppnå bygg som gir mye mer til omgivelsene. Det kalles for arkitektens merverdi.

Sosial bærekraft En tredje utfordring handler om limet i samfunnet som utfordres av økende forskjeller, en uløst eldrebølge og ensomhet som folkehelseproblem. Antallet eldre vil dobles innen 2040. Det stiller nye krav til utforming av boliger og byens rom. Økende forskjeller skaper sosiale spenninger som kan føre til et mindre trygt samfunn. Byutviklingen kan bidra til å motvirke dette ved å vektlegge åpenhet og inkludering. Gjennom god utforming av byrom, møteplasser og steder som stimulerer innbyggerinitiativ, kan byutvikling og god arkitektur bidra til å bygge broer mellom befolkningsgrupper og enkeltmennesker.

Klimaendringer Det fjerde området arkitektens utforming kan gjøre en forskjell er knyttet til naturkrisen og klima- og miljøutfordringene. Bygg og anlegg spiser stadig verdifull natur. Det kreves en større bevissthet om plassering, og en utforming som forbedrer stedets økologiske verdi. Bygninger står for nærmere 40% av klimagassutslippene, både i bygging og drift. Krav til utslippsreduksjon betyr at bygg og byrom må utformes på helt nye måter. Samtidig må de utformes for å kunne tåle belastningen fra mer ekstremvær. Dette vil kreve betydelig innovasjon innen både utforming, konstruksjon og materialbruk.



FIRE MÅL

Plan A er bygget opp rundt fire mål for byutviklingen. Den skal være særpregget, helhetlig, menneskelig og ansvarlig

Egenskaper Byutviklingen må være særpregget for å bidra positivt til byens identitet. Bygg og uterom skal utformes helhetlig for å sikre gode sammenhenger i byen. Klima- og miljøutfordringene krever at byutviklingen er ansvarlig. De sosiale utfordringene gjør det nødvendig at byutviklingen bidrar med løsninger, og slik er menneskelig.

Utforming av reguleringsplaner og bygg bør klare å tilby løsninger i alle disse fire dimensjonene. Da oppnås arkitektens merverdi – der summen er mer en delene.

Hvert av temaene har fire prinsipper:

| | | |
|--------------------|--|---|
| Særpregget | Estetisk utforming Forbedring Historie Arkitektonisk idé | > Bidra til en vakrere by > Skap en rikere by > Ta vare på byens hukommelse > Samle form og funksjon i ett grep |
| Helhetlig | Skala og karakter Sammenhenger Grønn strategi Tilknytning | > Sikre stedstilpasset volum og egenart > Knytt byen sammen > Bruk landskapet som ressurs > Sikre gode overganger mellom bygg og ute |
| Menneskelig | Samskapende Inkluderende Vital Åpen | > Ta med naboene i planleggingen > Legg opp til delekultur > Sikre aktivitet på bakkeplan > Gi rom for møteplasser og mangfoldig bruk |
| Ansvarlig | Naturpositiv Miljøbevisst Fremtidsrettet Endringsdyktig | > Ta vare på det grønne og lag mer grønt > Tenk energireduksjon > Bruk miljøvennlige materialer og ombruk > Bygg inn fleksibilitet for fremtiden |



< HOLMEGENES, EIGANES

Særpregget: Leilighetsbyggene er utformet i skalaen til omkringliggende villaer. Gjennom nyskapende utforming er leilighetene gitt et attraktivt bomiljø. Arkitekturen er særpregget med karakterfull takform, høye materialkvaliteter og vakker detaljering.

Arkitekt: Haga & Grov

VINDMØLLEBAKKEN, STAVANGER ØST >

Helhetlig: Bebyggelsen er utformet i volumer som tar opp skalaen i tilliggende småhus. Bofelleskapet, rekkehusene og leilighetsbygget har klar egenart og er samtidig beslektet med naboer i materialbruk og vinduer.

Arkitekt: Helen & Hard



< FISKEPIREN, SENTRUM

Menneskelig: Revitaliseringen av hurtigbåtterminalen som konsertarena og konferansested har gitt sentrum en ny møteplass, samtidig som de reisende fortsatt tas vare på. Den nye bruken er en destinasjon som beriker sentrumslivet.

Arkitekt: Alice Sturt / Brandsberg Dahls og MAD

LAERDAL MEDICAL, RUDLÅ >

Ansvarlig: Administrasjonsbygget gjenbruker konstruksjonen til fabrikk. Utformingen åpner bygget mot parken og gir ny passasje langs parken og gjennom kvartalet. Prosjektet er utformet etter kriteriene til Futurebuilt med Breeam Excellent som miljøstandard.

Arkitekt: Snøhetta



SÆRPREGET

Vakker og nyskapende arkitektur skal styrke Stavangers identitet og attraktivitet. Nye bygg og byrom skal bidra til å forbedre de visuelle kvalitetene. Arkitektur er best når den utformes etter en samlende idé.

Hva er utfordringene?

Bygg utformet som monoton stabling av funksjoner, i stedet for en stedstilpasset formgivning, gir ofte lite tilbake til omgivelsene. Ny bebyggelse foreslås ofte med langt større skala enn eksisterende. Det gir uheldige og kontrastfylte overganger mellom gammelt og nytt. I tillegg taper ofte bygg og uterom betydelige kvaliteter på veien mot realisering.

Hva forventer kommunen?

Nye bygg skal være vakre bidrag til byen. Størrelse, proporsjoner og egenart skal være knyttet til stedet. Utvikler og utbygger må sikre at det estetiske ambisjonsnivået holdes frem til ferdig bygg.

Slik kan bygg og uterom bli særpregete:

- > **Vakker utforming** Utform bygg og uterom med tiltalende visuelle kvaliteter slik at de gir positive sanselige opplevelser. Vær bevisst materialbruk og detaljering. Søk visuell variasjon. Gi bygningen en interessant form og bruk farger bevisst og aktivt.
- > **Forbedring** All ny bebyggelse skal bidra til en forbedring av omgivelsene. Forsterk herlighetsverdier som grønne omgivelser, nærhet til vann og utsikt. Planlegg for aktiviteter både inne og ute; steder for møter, lek og tjenester.
- > **Historien som ressurs** Sørg for å ta vare på eksisterende bygninger og landskap som har verdi. Bygg på bruke kunnskap om landskapet og det allerede bygde. Det er byens hukommelse - som kan være en viktig ressurs i ny utforming.
- > **Arkitektonisk ide** Utvikle et samlende grep for bygg og uterom som gir form og bærer funksjon. Hold fast grepet gjennom prosjektets utvikling, slik at bygget eller uterommet får et helhetlig og vakkert utseende. Utforsk innovative og nyskapende løsninger i arkitektur og byforming. Bruk arkitektkonkurranser for å få nye ideer som belyser ulike muligheter. Velg de gode løsningene!



< ORANSJERIET, STAVANGER ØST

Vakkert: Det nye tilbygget har en sanselig grønn fasade som beriker opplevelsen fra parken. Tilbygget er tilpasset skalaen og materialiteten til nabobyggene. Samtidig har det egenart med den grønne boksen som et utkraget volum. Slik inngår det som en mild fornyer av det historiske miljøet av gamle fabrikker med piper.

Arkitekt: Bark arkitekter

SJØKVARTALET, STAVANGER ØST >

Forbedring: Leilighetskvartalet er utformet med funksjoner som gjør det til en møteplass i bydelen. En barnehage samler familier og gir lekeareal ut mot en ny stor park. En badebasseng gir kroppslig kopling til sjøen. Byggene er skalert og trapper seg ned mot parken og åpner kvartalsrommet mot sjøen.

Arkitekt: KAP og Alice Sturt



< HERMETIKKEN, VESTRE PLATÅ

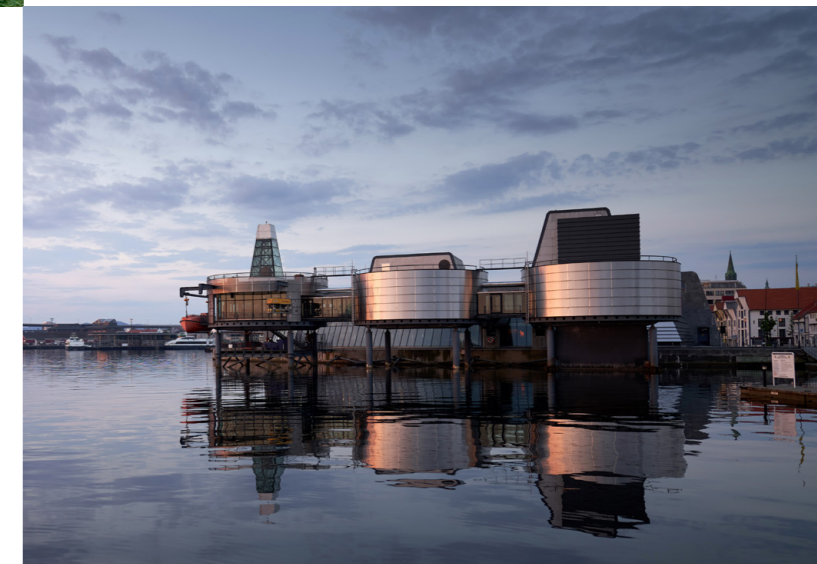
Historie: Det gamle laboratoriebygget er omgjort til kontorbygg gjennom høy grad av bevaring. Førsteetasjen rommer flere serveringssteder som beriker parken. Sammen med det tilliggende skolebygget som er omgjort til leiligheter videreføres de historiske byggene med ny bruk.

Arkitekt: Brandsberg Dahls arkitekter

NORSK OLJEMUSEUM, SENTRUM >

Konsept: Bygget er resultat av en arkitektkonkurranse og er utformet med en tydelig arkitektonisk idé som forteller om byggets innhold. De tre bygningsdelene er et bilde på grunnfjellet, åpent kystlandskap og installasjonene i sjøen.

Arkitekt: Lunde & Løvseth



HELHETLIG

Bygg og uterom skal utformes slik at de spiller på lag med omgivelsene og gjør byen mer sammenhengende. Det skal legges vekt på grønne forbindelser og gode overganger til uterommene.

Hva er utfordringene?

Bygg som er utformet uten forankring til stedet, har ofte dårlige estetiske egenskaper. Lav bevissthet om sammenhenger og nedprioritering av det grønne reduserer byens kvaliteter.

Hva forventer kommunen?

Arkitektur og byforming må være basert på en god stedsforståelse. Et gjennomtenkt forhold til byens sammenhenger bør kombineres med en tydelig formingsvilje i utformingen av bygg og uterom.

Slik kan bygg og uterom bli helhetlige:

- > **Skala og karakter** Utform ny bebyggelse slik at den samspiller med omgivelsene. Ta utgangspunkt i størrelser og proporsjoner i omgivelsene. Dersom nye bygg har større skala; sikre gode overganger til eksisterende bebyggelse og uterom gjennom elementer som formidler skala. La ny bebyggelse reflektere området karakter og egenart, gjerne gjennom en lavmælt tilnærming – eller dersom det er spesielle grunner for det; en karakterfull utforming.
- > **Sammenhenger** Sørg for at nye planer og bygg skaper bedre forbindelser i bystrukturen. Utformingen må baseres på kartlegging av eksisterende og mulige nye forbindelser og tilknytninger.
- > **Grønn strategi** Bruk landskap som ressurs for attraktive kvaliteter i byutviklingen. Bevar eksisterende trær og annen grønnstruktur og forsterk gjennom utforming av nye bygg, gater og uterom. Etabler ny grønnstruktur som knytter sammen eksisterende grønt og la beplantning skape sammenheng i bystrukturen. Tegn mellomrommene før byggene.
- > **Tilknytninger** La byggene samspille med landskapet og uterommene de inngår i. Tilpass bygget til terrenget – og ikke omvendt. Sørg for at bygget henvender seg til uterommene. Velg en bevisst utforming av kantsoner inn mot bygget. Utform fasader med vinduer og åpninger slik at bygget kommuniserer med omgivelsene. Vær bevisst menneskelig skala: Tenk på at byen oppleves i øynehøyde.



< IDDIS, GAMLE STAVANGER

Skala: Det nye museet har form og volum som danner en fin overgang mellom de små husene og Hermetikkmuseet i Gamle Stavanger – og den større bebyggelsen i bakkant. Byggets store vindusfasade er utformet slik at den forteller om innholdet uten å virke dominerende i uterommet.

Arkitekt: Eder Biesel arkitekter

OMRÅDEPLAN PARADIS >

Forbindelser: Det nye byområdet er utformet med romlig rikdom og tydelige sammenhenger. Nye grønne byrom og en romslig sjøpromenade gir forbindelser på tvers og på langs. Bebyggelsen har en tiltalende skala og er samlet i løselig sammensatte klynger som danner nabolag.

Arkitekt: Stavanger kommune og 3RW



< CARLSBERGBYEN, KØBENHAVN

Det grønne: De nye boligene i det nedlagte fabrikkområdet er omgitt av frodig bynatur. Det er det grønne som danner sammenhengene, og bygninger og gangveier er ordnet etter de rike landskapskvalitetene. Slik er det bynaturen som gir området identitet.

Landsapsarkitekt: Schönherr Landskab

VÅLANDSTUN, VÅLAND >

Tilknytning: Seniorboligene er eksempel på utforming av større bygg med volumer som er beslektet med omkringliggende boliger. Fellesfunksjonene er samlet i et lavt bygg som binder byvillaene sammen. Bebyggelsen er fint tilpasset terrenget og gjenbraker murene rundt eiendommen.

Arkitekt: Haga & Grov



MENNESKELIG

Byutviklingen skal stimulere til aktiv bruk av byens rom og gi økte opplevelseskvaliteter for fotgjengere. Bygg og byrom med sosiale egenskaper gjør lokalsamfunnet til et bedre sted.

Hva er utfordringene?

Manglende oppmerksomhet i utformingen av nye bygg har gjort at gater og byrom har mistet bruks- og opplevelseskvaliteter. Økende forskjeller skaper sosiale spenninger som kan føre til et mindre trygt samfunn. Vi blir stadig flere eldre, og det stiller nye krav til utforming av boliger og byens rom. Økt digitalisering og effektivisering fører til færre uformelle møtesteder (banken, ferjekaien, butikken). Ensomhet som folkehelseproblem krever nye arenaer for møter og felles aktivitet.

Hva forventer kommunen?

Innbyggerne må tas med på råd i nye plansaker. Det bør satses på større mangfold av boformer i nye boligprosjekter. Både bygg og planer bør utformes for å stimulere delekultur. Boligprosjekter bør handle om bomiljø og områdekvaliteter. Åpenhet og inkludering skal være førende verdier for utforming av byrom og andre uterom.

Slik kan bygg og uterom bli menneskelige:

- > **Samskapende** Sørg for at nabolaget bidrar med kunnskap og råd i utviklingen av prosjektet. Finn ut om det er behov som prosjektet kan ta ansvar for. Etabler en åpen arena for meningsutveksling, møter og samarbeid.
- > **Inkluderende** Utform bygg og uterom slik at de fremmer delekultur; sambruk skaper tilhørighet. Bruk prosjektet til å etablere møtesteder; fra attraktive byrom, via fellesverksted til en inviterende benk. Tilrettelegg for flere boformer som passer i flere livssituasjoner; tenk fellesskap i bomiljøet.
- > **Vital** Gi rom for publikumsrettede funksjoner på bakkeplan, med god kontakt mellom inne og ute. Ha omsorg for byggets førsteetasje og legg innganger slik at folk møtes. Utform gater og byrom for opphold og aktivitet. Tilrettelegg for midlertidige aktiviteter i planleggingsfasen. Bruk ventetiden til å invitere inn og la folk få et forhold til stedet.
- > **Åpen** Tenk åpenhet i byutviklingen: Gjør bygg og byrom tilgjengelige for alle. Tenk mangfold i de gode boligområdene: Gjør dem attraktive og oppnåelige for ulike typer beboere. Sikre at det offentlige rom er for alle: Åpne lokaler på skoler, i barnehager og idrettshaller for flere; la dem spille en aktiv rolle som møteplass i nabolaget.



< BYROMSEKSPERIMENT, TINNFABRIKKEN

Medvirkning: Flyktninger ved Johannes læringscenter utformet et midlertidig byrom som en frodig hage på en rivningstomt, i samarbeid med Arkitekter Uten Grenser Stavanger. Hagen med paviljonger var utendørs oppholdsted for de voksne ved skolen, og en uformell møteplass i nabolaget.

Arkitekt: AUG Stavanger

VINDMØLLEBAKKEN, PEDERSGATA >

Delekultur: Bofellesskapet er utformet med generøse fellesarealer og mer begrenset størrelse på de enkelte boligene. Fellesrommene er utformet for å kunne romme ulike aktiviteter. Det man er sammen om, er de mange ulike aktivitetene, fra fellesmåltider og foredrag til yoga og verksted.

Arkitekt: Helen & Hard



< FISKETORGET, BERGEN

Aktivt: Byggets førsteetasje er utformet som en forlengelse av det omkringliggende torget med glassvegger som trekkes til side i åpningstiden - og bygget åpnes til alle sider. I tillegg til fiskehandel rommer bygget spisesteder, turistinformasjon, utstillingslokale og servicefunksjoner.

Arkitekt: Eder Biesel arkitekter

SØLVBERGET, SENTRUM >

Tilgjengelig: Fornyelsen av biblioteket handler om å åpne bygget for flere, senke terskelen for bruk. Forskjellige romsoner med ulik møblering gir mange ulike møteplasser; fra tilfeldig interessefellesskap ved bokøylene til å kunne være alene sammen ved langbordet.

Arkitekt: KAP



ANSVARLIG

Krav til utslippsreduksjon og naturmangfold krever at bygg og uterom må utformes på nye måter. I tillegg må de tåle belastningen av mer ekstremvær.

Hva er utfordringene?

Gjeldende regelverk er foreløpig for lite ambisiøst. Byggebransjen må bli mer innovativ, og nytenkingen må utvikles gjennom konkrete byggeoppgaver. Et bygg skal vare lenge. Det kan derfor lønne seg å være i forkant av utviklingen. Naturen gir stadig større belastning på bygg og uterom. Klimasikring må bli en integrert del av utformingen.

Hva forventer kommunen?

Bebyggelse og uterom bør utformes med innovative og helhetlige energi- og klimaløsninger som sikrer miljøhensyn i et langsiktig perspektiv. Naturen må vektlegges som premis i byutviklingen. Futurebuilt og Breeam er gode verktøy til å definere og sikre gjennomføring av miljøambisjoner.

Slik kan bygg og uterom bli ansvarlige:

- > **Naturpositiv** Sikre naturmangfold og grønt: Unngå nedbygging av natur, begrensn terrenginngrepene og ikke fell store trær. Kartlegg mulige grønne sammenhenger, og lag en utforming som binder sammen og styrker disse. Sikre avvanning og fordrøyning gjennom kartlegging av naturlige vannveier i terrenget for å unngå nedbygging. Fordrøyning av overvann utformes som åpne, naturbaserte løsninger.
- > **Miljøbevisst** Det skal utarbeides klimagassberegning ved planlegging, underveis og ved ferdigstilling. Bygg for lavt energiforbruk. Utforsk nye måter å redusere energibehov på. Utform bygninger med integrerte energiltak som solceller på tak og fasader.
- > **Framtidsrettet** Bruk miljøvennlige materialer. Undersøk tre i overflater og konstruksjon. Utform bygget med mest mulig bruk av naturlig ventilasjon. Sats på gjenbruk! Det skal gjøres ombrukskartlegging av eksisterende bygg, der en undersøker om byggene kan gjenbrukes der de står eller demonteres og gjenbrukes andre steder.
- > **Endringsdyktig** Bygg for fleksibilitet: Sikre en rommelighet som åpner for endring i bruk over tid. Utform med generelle, fleksible planløsninger og ekstra etasjehøyde på bakkeplan. Bygg demonterbart: Tenk sirkulært, materialene kan vare lengre enn bygget.



< AKTIVITETSPARK, ÅLGÅRD

Naturlig: Aktivitetsparken er del av det nye torget og rommer installasjoner for lek og frodig vegetasjon - kombinert med overvannshåndtering. Pytter, dammer og bekk varierer i størrelse etter nedbørsmengde og bidrar slik til et omskiftelig landskap. Samspillet mellom vegetasjon og vann har gode estetiske kvaliteter - samtidig som vannet er et aktiviserende element i barnas lek.

Landskapsarkitekt: Atsite

EILERT SMITH HOTEL, SENTRUM >

Gjenbruk: Hotellet er en rehabilitering og påbygg av et av sentrums tidlige funksisbygg: Rogaland felleskjøps fireetasjes kontorbygg som stod ferdig i 1937. I rehabiliteringen er funksjonalismens enkle eleganse videreført og forfinet. Bygget også fått en åpen og mer utadvendt førsteetasje som knytter an mot gatene rundt.

Arkitekt: Trodahl arkitekter



< HUSENE I SKOGEN, JÅTTÅ

Miljøvennlige materialer: Leiligheter i ny bygningstype utformet med tre i konstruksjon og overflater som gir god miljøprofil. Byggenes utforming gir slanke volumer med myke linjer. Generøse fellesfunksjoner og forsiktige terrenginngrep knytter bebyggelsen til landskapets grønne naturomgivelser.

Arkitekt: Helen & Hard

EASTSIDE, STAVANGER ØST >

Fleksibelt: Kontorfellesskap som tredje gangs bruk av industrihall fra 1967. I 30 år rommet den produksjon, så utdanning i 20 år. Rehabiliteringen vektlegger gjenbruk fra begge tidsfaser, der fasadeelementer blir gårdsromgulv og avkuttete søyler blir møbler. Gjennom presise inngrep sikres dagslys, god sirkulasjon og generøse fellesområder.

Arkitekt: KAP



FUTURE BUILT

Sørg for at bygget tåler fremtiden
- bli med i FutureBuilt!

Kommunen inviterer byggebransjen
til samarbeid om å få frem innovative
pilotprosjekter.

Fremtidsbygget

Mange bygg er planlagt for et kortere liv enn de kunne hatt. Ved kun å basere løsninger på TEK risikerer man at bygget raskt blir utdatert. Krav til energibruk og miljøprofil i materialer vil skjerpes fremover. Da kan det lønne seg å legge inn ekstra ytelser i byggene nå, for å unngå behov for oppgradering for tidlig.

Futurebuilt er et innovasjonsprogram som hjelper frem prosjekter med tydelig miljøambisjon. Krav for å bli tatt opp i FutureBuilt-programmet er at bygget kutter utslipp med 50% eller mer i forhold til dagens standard. Det betyr i praksis at bygget vil ligge 10 år foran standarden. Prosjekter i Futurebuilt har også krav til bymiljø og arkitektur; at byggene gir kvaliteter til omkringliggende by. I tillegg stilles det krav til sosial bærekraft, både i planlegging, bygging og hva bygningen tar ansvar for i nærmiljøet.

Erfaring fra de ca 70 Futurebuiltprosjektene som er realisert i Oslo og nabokommunene viser at merkostnaden for et bygg ligger mellom 2 og 5 %, som er en lav kostnad for et bygg med langt bedre egenskaper enn vanlig standard.

Kommer hjem igjen

Futurebuilt er et innovasjonsprogram basert på en idé som ble sådd i Stavanger. Prosjektet Norwegian Wood under kulturbyåret 2008 var en forløper som pekte ut tre som hoved byggemateriale, oppfordret til høy miljøprofil og lavt utslipp - og i tillegg stilte flere andre kvalitetskrav. Siden 2011 har FutureBuilt vært program i Oslo og nabokommunene, og fra 2024 er Bergen, Trondheim og Stavanger del av programmet. Prosjektet er en 3-årig satsing, delfinansiert med klimasatsmidler.

Futurebuilt har mange av de egenskapene som Plan A vil stimulere til. Ta kontakt for å få vite mer om å bygge for fremtiden.

Heather Bergsland, prosjektleder
Futurebuilt Stavanger
heather.bergsland@stavanger.kommune.no
t: 906 47 190



FUTUREBUILT KVALITETSKRITERIER

Forbildeprosjektene i FutureBuilt skal være nyskapende, sosialt og økologisk bærekraftige, ha høy kvalitet og være godt egnet for visning og profilering.

Vertikal Nydalen tar i bruk nyskapende miljøteknologi og blir det første kombinasjonsbygget i landet med naturlig klimatisering. Arkitekt: Snøhetta

OVERORDNEDE PREMISER

Forbildeprosjektene i FutureBuilt skal

- ha god lokalisering for grønn mobilitet
- ivareta verdifull natur
- ivareta eksisterende materialressurser

Kristian August gate 13 på Tullinløkka er et banebrytende gjenbruksprosjekt der et rivningstruet 1950-tallsbygg er oppgradert etter FutureBuilts kriterier for sirkulære bygg. Arkitekt: Mad



OBLIGATORISKE KRITERIER

Alle prosjekter som tas opp i programmet skal innfri på følgende kriterier:

- Bymiljø og arkitektur
- Sosial bærekraft
- Klimagassutslipp
- Innovasjon
- Miljø

Fyrstikkbakken, Bryn er et nyskapende boligprosjekt som utforsker alternative boformer, deleløsninger og sosiale nabolag. Arkitekt: Link

TILVALGSKRITERIER

I tillegg skal det velges to tilvalgskriterier

- Sirkulære nabolag
- Sirkulære bygg
- Naturmangfold
- Plussenergi
- Plastbruk
- Klimagassutslipp fra landskap/plusslandskap

Nansenløkka, Fornebu er nytt boligområde med høy tetthet og rike fellesområder, som utvikles av Obos, der deler utformes etter prinsippene til Futurebuilt. Arkitekter: Transborder og Dyrvik

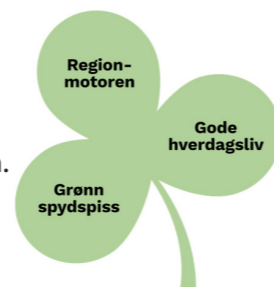


DIALOGVERKTØY

Plan A er et dialogverktøy for å fremme en god utforming av bygg og uterom, slik at de bidrar til å nå målene vi har satt for samfunnsutviklingen.

Forankring Plan A er basert på Strategi for arkitektur og byforming, vedtatt juni 2023, som igjen er basert på kommuneplanens samfunnsdel. FNs bærekraftsmål ligger til grunn for all kommunal planlegging. Arkitekturstrategien reflekterer kommuneplanens tre satsinger på følgende måte:

- > *Regionmotoren*; et sterkt bysentrum og mangfoldig næringsliv
Byens identitet krever arkitektonisk kvalitet.
- > *Grønn spydspiss*; klimavennlig og naturpositiv
Miljøhensyn skal være grunnleggende i utforming av bygg og uterom.
- > *Gode hverdagsliv*; boligområder med kvaliteter for alle
Sosiale hensyn skal vektlegges i utformingen.



Plan A peker på utfordringene, og beskriver hvilke satsinger som kreves med mål og prinsipper for å få en ønsket byutvikling.

Samarbeid Byens utviklere er både utbyggere og innbyggere, kommunens byutviklingsavdeling og politikere. Vi deler de samme overordnede mål, men kan ha ulike oppfatninger av hva målene innebærer og hvordan de kan nås. Gjennom bruk av Plan A kan vi finne løsninger som ivaretar felles verdier. Plan A er et verktøy for samarbeid mellom utviklingsaktørene og er slik del av stilken i kommuneplanens trekløver - som handler om hvordan målene skal nås.

Arkitekturens merverdi Utforming av bygg og uterom bør løse flere utfordringer samtidig. Når alle fire temaene; særpreg, helhetlig, menneskelig og ansvarlig, besvares i samme prosjekt oppnås arkitekturens merverdi, og det oppstår positive synergier.

Byen berikes ved at et prosjekt er gjennomtenkt; at det ikke bare oppfylder funksjonskrav og forskrifter, men at det er utformet med en oppmerksomhet for hvordan bygget virker inn på omgivelsene. Slik kan det bli en visuell berikelse, der bygget gir noe tilbake til byen, i stedet for å snylte på kvalitetene som allerede finnes.

Lønnsom arkitektur Arkitekturens merverdi er også lønnsom. Et bygg skal vare lenge. Det gir grunn til å tenke langsiktig. På miljøsidan vil stadig strengere krav gjøre det lønnsomt å legge inn fremtidsrettede løsninger. Miljøvalg er merkevarebygging for leietakere og kjøpere, som har betydning for verdisetting.

Bygget blir mer robust overfor samfunnets endringer hvis det har en tydelig sosial profil. Og bygget er et uttrykk for de verdier som skapte det, synlig for alle i lang tid. Hvordan disse verdiene er uttrykt i form, materialer og farger bidrar til omdømme i flere generasjoner.

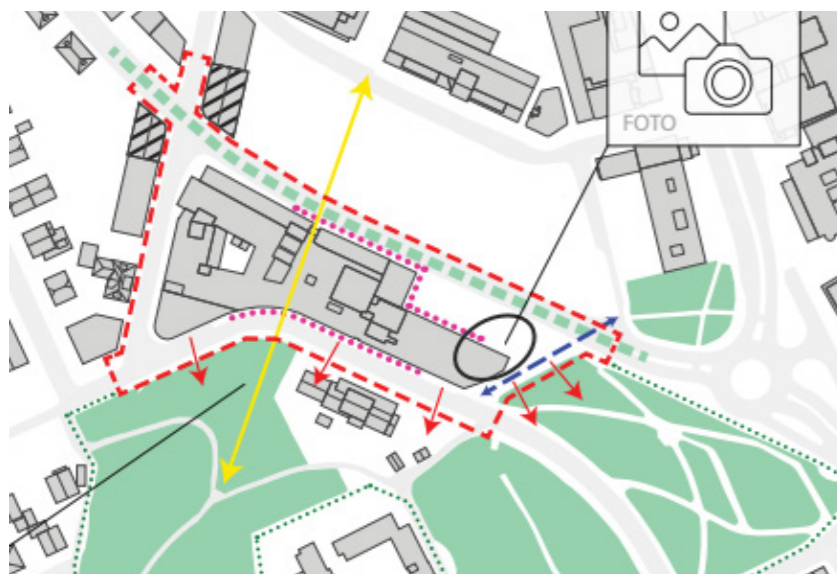


BRUK AV PLAN A

Plan A skal brukes til å sikre kvalitet i alle faser av en plan eller et prosjekt, fra de første ideer til ferdigstillelse. Til hver av fasene skal det dokumenteres hvordan kvalitetene ivaretas.

Stedsanalyse + Plan A

For å utvikle et gjennomtenkt prosjekt er det nødvendig med kunnskap om stedet. Gjennom en stedsanalyse finner en stedets kvaliteter og viktige hensyn som prosjektet må forholde seg til. Anbefalingene i stedsanalysen kan knyttes til temaene i Plan A, og sammen kan de være designguide for hvordan prosjektet skal utformes. Det kan sikre at prosjektet ivaretar de kvaliteter som finnes og svarer på de utfordringer som avdekkes. På den måten kan Plan A bli et dialogverktøy for byens utbyggere og innbyggere, der man kan vurdere prosjektets egenskaper i forhold til de fire temaene: Særpreget, helhetlig, menneskelig og ansvarlig.



STEDSANALYSE

Stedsanalysen og Plan A kan samvirke som grunnlag i utviklingen av et prosjekt.

- Hensikten er tredelt:
- > Informere og inspirere i utformingen
 - > Vurdere egenskaper i forslag
 - > Veilede valg i gjennomføring



REGULERINGSPLAN

Utform reguleringsplanen slik at den svarer på de 4 målene og 16 prinsippene i Plan A. Forklar gjerne hva som er de viktigste verdiene i planen. Lag gjerne en formingsveileder for å sikre kvalitetene. Bruk stedsanalysen og Plan A til å vurdere egenskapene i planforslaget.



BYGGESAK

Bruk Plan A til å veilede i valg. Beskriv hvordan utformingen av bygget svarer på Plan As 4 temaer og 16 prinsipper. Bruk illustrasjoner og tekst for å forklare hvordan bygget ivaretar hensynet til visuelle kvaliteter etter Pbl. §29-2.



GJENNOMFØRING

Bruk Plan A til å sikre at materialer, utførelse og detaljer holder ønsket kvalitet. Bruk formingsveileder i prosjekteringsvalg.



IDÉ OG KONSEPT

Bruk stedsanalysen og Plan A til å informere og inspirere utformingen. Lag konseptet ut fra anbefalingene i stedsanalysen. Lag ideskisser som viser hvordan prosjektet eller planen svarer ut temaene i Plan A. Beskriv strategier for hvordan målene skal nås.

DOKUMENT

Versjon

Plan A av 17.10.2024

Litteratur

Arkitektur + Arkitektur og byformingsstrategi for Bergen kommune

> har vært til stor inspirasjon; både for temaer og struktur

75 prinsipper for gode omgivelser Arkitektur og byformingsstrategi for Bærum kommune

> har inspirert beskrivelse av bruk og prinsipper

Bilder

Forside Holmegenes: Haga & Grov > foto: Bitmap

Finansparken: Helen & Hard > foto: Sindre Ellingsen

Heltland VGS: Dark Stavanger > foto: Hudven Clements Photography

Hus Langgata: Austigard arkitektur > foto: Ivan Brodey

Fridas Hage: Brandsberg Dahls Arkitekter > ill.: Brandsberg Dahls Arkitekter

Arkivenes Hus: Lund & Slaatto > foto: Lund & Slaatto

Spilder Brygge: Arkitektværelset > ill.: Arkitektværelset/URD

Mølleneset: Helen & Hard > ill.: Helen & Hard

s. 3 Stavanger sett fra sørvest > foto: Eirik Mannsåker, Stavanger kommune

s. 5 Stavanger skyline > foto: Harald M Valderhaug, Stavanger kommune

s. 7 Holmegenes: Haga & Grov, 2017 > foto: Sindre Ellingsen

Vindmøllebakken: Helen & Hard 2019 > foto: Sindre Ellingsen

Fiskepiren: Alice Surt/BDA 2002 + MAD 2023 > foto: Kyrre Sundal/MAD

Laerdal Medical: Snøhetta 2024 > ill.: Snøhetta

s. 9 Oransjeriet: Bark 2015 > foto: Martin Hawkes

Sjøkvartalet: KAP 2012 > foto: KAP

Grafisk Museum: EderBiesel 2022 > foto: Fredrik Refvem/Aftenbladet

Hermetikken: S Lunde 1931 + Brandsberg-Dahl 2018 > foto: Brandsberg Dahls Arkitekter

s. 11 Oljemuseet: Lunde & Løvseth 1999 > foto: Stig Håvard Dirdal

Områdeplan Paradis: Stavanger kommune/3RW > ill.: Stavanger kommune/3RW

Carlsbergbyen: Schönherr Landskab > foto: Schönherr Landskab

Vålandstun: Haga & Grov > foto: Sindre Ellingsen

s. 13 Byromsekspertiment: AUG 2019 > ill.: Alice Sturt/AUG

Vindmøllebakken: Helen & Hard 2019 > foto: Minna Suojoki

Fisketorget: EderBiesel 20xx > foto: Norbert Miguletz

Sølvberget: KAP 2014 > foto: Ivan Brodey

s. 15 Ålgård aktivitetspark: Atsite Landskap > foto: Atsite Landskap

Eilert Smith: Trodahl arkitekter > foto: R Hjortshøy

Husene i Skogen: Helen & Hard > foto: Sindre Ellingsen

Eastside: KAP > foto: Marie von Krogh

s. 18 Sentrum sett fra øst > foto: Harald M Valderhaug

s. 19 Vertikal Nydalen: Snøhetta > foto: Snøhetta

Kr August gate 13: MAD > foto: Kyrre Sundal/MAD

Fyrstikkbakken: Link > Link/3D Estate

Nansenløkka: Transborder og Dyrvik > ill.: Dyrvik arkitekters

s. 20-21 Stedsanalyse > Stavanger kommune

Ide & konsept > Alla Aniskova/KAP

Reguleringsplan > Stavanger kommune

Byggesak > Asplan Viak

Gjennomføring > Alliance arkitekter

s. 23 Vågen > Stavanger kommune

Bakside DSD Front: Link arkitektur > foto: Link arkitektur

Yladir hotel: Lund & Slaatto > Lund & Slaatto

Varmen brannstasjon: Link arkitektur > Arne Bru/Link

Pyntenese: Vandkunsten > ill.: Vandkunsten

Ark Site 4016: EderBiesel > ill.: EderBiesel

Bykronen: Henning Larsen Architects > ill.: Henning Larsen Architects

Stavanger Konserthus: Ratio arkitekter > Jon Ingemundsen/Aftenbladet

Jåttåvågen: diverse arkitekter > Brandsberg Dahls Arkitekter/Tegmark





**Stavanger
kommune**
Byarkitekten

